

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ 2023 р.
“ ___ ” _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою професійного спрямування

«Муніципальне підприємництво»

на тему: **«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ ТА ЗАХОДИ ЇЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Латишева Валерія Едуардівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Доброва Наталя Василівна _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	6
1.1. Конкуреноспроможність регіону: суть і властивості.....	6
1.2. Показники, що визначають конкурентоспроможність на рівні регіону.....	19
1.3. Методи оцінювання конкурентоспроможності на місцевому рівні.....	23
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО КОНКУРЕНТНОГО СТАНУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	34
2.1. Загальна характеристика рівня економічного потенціалу Одеського регіону під час війни.....	34
2.2. Аналіз показників соціально-економічного розвитку Одеського регіону.....	39
2.3. Оцінка конкурентоспроможності Одеського регіону.....	51
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	64
3.1. Визначення стратегічних пріоритетів розвитку Одеського регіону в умовах війни.....	64
3.2. Обґрунтування проекту організації мережі тепличних господарств.....	72
3.3. Оцінка ефективності проекту та його впливу на конкуреноспроможність Одеського регіону.....	80
ВИСНОВКИ	87
Список використаних джерел	90

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Процеси глобалізації та регіоналізації суттєво вплинули на зростання значення регіонів, що проявляється у набутті ними нових якостей. Однією з таких якостей є конкурентоспроможність, і разом із цим отримання ними статусу суб'єктів спроможних самостійно приймати управлінські рішення пов'язані з їх життєдіяльністю, які створюють особливу траєкторію розвитку в соціально економічному середовищі країни та за її межами. Конкурентоспроможність характеризує важливість розвитку регіонів як повноцінних учасників ринкової економіки, сприяє їхньому економічному прогресу та напрацьовує надважливі напрямки їх розвитку.

У сучасній українській науковій практиці найменш вивченою частиною конкурентоспроможності є регіональна. Забезпечення конкурентоспроможності для будь якої області нашої держави, як безпосереднього учасника конкурентного змагання, створює умови для зростання результативності його росту, що орієнтовано на скорочення міжрегіональних нерівностей та сприяє економічному зростанню. Конкурентоспроможність слід розглядати як інструмент, спрямований на досягнення збільшення суспільних доходів. І для того, щоб бути дієвим механізмом регіональної соціально економічної політичної траєкторії, дослідження конкурентоспроможності має більш інтегрований підхід, у якому враховується часовий аспект.

Наукові дослідження вітчизняних вчених, що були розглянуті в роботі, присвячені розв'язанню проблем, пов'язаних із формуванням, підвищенням рівня та методичним забезпеченням конкурентоспроможності регіонів. Вони зосереджуються на дослідженні окремих аспектів, що сприяє розумінню та розвитку цього важливого аспекту економіки регіонів, як В. Артеменко, В. Безугла, В. Підвисоцький, Є. Лазарева, З. Герасимчук, Л. Ковальська, Н. Яблонська, О. Кузьмін, Т. Уманець та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження конкурентоспроможності Одеського регіону та визначення заходів щодо її забезпечення.

Для виконання поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

- визначити теоретичні питання конкурентоспроможності Одеського регіону;
- визначити показники конкурентоспроможності Одеського регіону;
- дослідити основні методи оцінювання конкурентоспроможності регіонів;
- зробити загальну характеристику Одеського регіону та її демографічної ситуації;
- зробити аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону;
- оцінити поточну конкурентоспроможність Одеського регіону;
- визначити стратегічні пріоритети розвитку Одеського регіону в умовах війни;
- обґрунтувати проект організації мережі тепличних господарств;
- оцінити ефективність проекту та його впливу на конкурентоспроможність Одеського регіону.

Предметом дослідження є процес визначення конкурентоспроможності, розробки заходів для її забезпечення та вивчення сукупності теоретичних, методичних та практичних аспектів, пов'язаних з формуванням та реалізацією конкурентоспроможності регіону.

Об'єктом дослідження є процес формування конкурентоспроможності Одеського регіону.

Методи дослідження. Для здійснення пошуково дослідницьких заходів та з ціллю досягнення визначеної на початку мети використані методи аналізу різних показників, в наслідок чого створюється конкурентоспроможність Одеського регіону, формування чинників впливу та можливих результатів, метод статистичних порівнянь, графічних зображень планових та фактичних показників.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи базується на різних джерелах інформації, таких як закони та інші нормативно-правові документи, науково методична література, Інтернет-джерела, статистичні дані Державної служби статистики України та Міністерства економіки, офіційна звітність Головного управління статистики в Одеській області.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (70 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок. Основний зміст викладено на 89 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 14 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опублікована стаття у Науковому Студентському Віснику ФЕУП.

Латишева В.Е. Теоретичні основи конкурентоспроможності на місцевому рівні. *Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом.* 2023. №39 (1). С.134-136.

ВИСНОВКИ

У підсумку проведеного дослідження можемо робити наступні висновки.

1. Отже, головним об'єктом управління регіональною системою є її конкурентоспроможність. Взаємозв'язок між різними сферами регіону, такими як суспільство, економіка та навколишнє природне середовище, формує унікальні конкурентні переваги, що безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності системи. Порушення цього взаємозв'язку призводить до серйозних наслідків та появи проблем, які можуть мати довготривалий та стійкий характер. Таким чином, єдиним шляхом виходу з такої ситуації є активне залучення до управління конкурентоспроможністю регіону, охоплюючи всі сфери регіональної системи.

2. На сьогоднішній день багато службовців та посадових осіб місцевого самоврядування проявляють пасивність та інертність, що є відзначеною спадщиною старої системи, і часто не виявляється мотивації до підвищення ефективності своєї діяльності. Також взаємодія між бізнесом та органами влади ще не є партнерською, що обмежує співпрацю та спільні цілі на рівні регіону. Однак саме така співпраця може мати значний позитивний вплив на регіональний розвиток. Зокрема, у контексті децентралізації регіони отримують додаткові стимули для розвитку. Для забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності регіону необхідно активно формувати конкурентні переваги у всіх сферах економічної системи, з урахуванням усіх факторів, що впливають на його розвиток.

3. Досліджені у даному розділі роботи методи оцінювання конкурентоспроможності регіону повинні застосовуватись і для управління у цій сфері. При цьому вибір конкретних прийомів обумовлений певним складом факторів регіонального середовища.

4. Одеська область є одним із найперспективніших регіонів України, має великий потенціал для інвестицій. Унікальними для регіону є розвинені транспортні системи, численні варіанти транспортування, успішні

сільськогосподарські заходи, процвітаюча індустрія туризму, значний науковий і освітній потенціал, а також значний освітній компонент.

5. Інтегральна характеристика економічного стану Одеського регіону демонструє можливості розвитку різноманітних галузей та видів виробничо-господарської діяльності. Наразі, Одеський регіон – розвинений індустріальний регіон. Сільське господарство – провідна галузь економіки регіону.

6. Одеська область має потенціал для розвитку туризму, зокрема морського, завдяки своїм пляжам, історичним пам'яткам та можливостям морських круїзів. Також, розвиток морського транспорту та морських портів може сприяти транспортуванню вантажів. Проте, область стикається з викликами, такими як геополітична нестабільність, економічні проблеми та застаріла інфраструктура. Геополітичні конфлікти можуть негативно позначитися на економіці та безпеці регіону. Необхідна боротьба з корупцією, залучення інвестицій, модернізація інфраструктури та розвиток туристичного сектору. Для успішного розвитку області важливо спрямовувати зусилля на залучення інвестицій, підтримку підприємницької діяльності, розбудову туристичного сектору та покращення якості життя мешканців.

7. З точки зору стратегічного розвитку Одеського регіону найкращі перспективи подальшого має освоєння аграрного напрямку. Адже Одеський регіон має великі сільськогосподарські площі та потенціал для розвитку сільського господарства. У свою чергу тепличний напрям виглядає найбільш перспективним з точки зору зміцнення конкурентоспроможності Одеського регіону. Зокрема, на 2023 рік в державному бюджеті передбачено 997 млн грн на фінансування грантових програм «єРобота» зі створення та розвитку садів і теплиць. Щодо конкретних вимог до грантоотримувачів мінімальна площа за грантами на сади – від 1 га, на теплиці – від 40 соток. Максимально можлива сума гранту складає 7 млн. грн.

8. Термін експлуатації стандартної теплиці з полікарбонату складає 15 років і саме цей період доцільно використовувати підприємцям для амортизаційних розрахунків. Підготовчий період, необхідний для

виготовлення, доставки і монтажу тепличного комплексу, а також його технічного приєднання складає від 2 тижнів до місяця. Вартість однієї теплиці складає близько 120 тис. грн. Для побудови тепличного комплексу потрібно щонайменше 8-10 теплиць. Отже розмір грантової допомоги від держави є цілком достатнім для початку підприємницької діяльності навіть без залучення додаткових коштів.

9. При обранні будь-якої продукції (томати, огірки або полуниця) проєкт тепличного господарства є комерційно ефективним для фермерів, а його термін окупності не перевищує 1 року. З точки зору бюджетного ефекту для Одеського регіону, до кінця 2024 року проєкт має генерувати понад 2,6 млн. грн ЄСВ щомісячно, а також 1,75 млн. грн інших податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алімов А.Н., Ємченко В.Н. Конкурентоспроможність національної економіки. НАН України. Інс-т економіки. К.: 2001. 59 с.
2. Андерсон В. Регіональна конкуренція як фактор соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації. *Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей*. К.: Стилос, 2021. Вип. 4. С. 66-72.
3. Gudz P., Gudz M., Vdovichena O., Tkalenko O. Scientific Approaches for Planning the Architecture for Urban Economic Space. In: Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (eds) Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations. 2020. ICBI 2019. Lecture Notes in Civil Engineering, vol 73.
4. Gudz, P., Oliinyk, Y., Shkurupska, I., Ivanchenkov, V., Petrenko, O., Vlasenko, Y. Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*. Vol.11 Issue 5, Maj 2020, Pages 590-601.
5. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: регіональний аспект. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1. С.45-68.
6. Безугла В. О. Основи формування конкурентоспроможності регіонів України (на прикладі Полтавського регіону) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Харк. нац. акад. міськ. г-ва. Х., 2006. 20 с.
7. Брикова І. В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону. *Економіка та підприємництво*. 2019. №15. С. 61-70.
8. Брикова І. В. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір. *Міжнародна економічна політика*. 2016. №4. С. 29-53.

9. Василенко В. Н. Конкуренентоспроможність регіонів: оцінка та перспективи: монографія. Донецьк : ТОВ «Південь, Лтд», 2008. 363 с.
10. Герасимчук З. В. Конкуренентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 248 с.
11. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 528 с.
12. Глуська Н. А. Конкуренентоспроможність регіону в трансформаційний період: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05. Чернігів, держ. технол. ун-т. Чернігів, 2010. 20 с.
13. Дегтярьова І.О. Механізми управління конкурентоспроможністю регіону: сутність та місце у системі механізмів управління державою. *Державне будівництво*. 2021. №1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/> (дата звернення 20.05.2023).
14. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: Нові пріоритети: монографія. К. : Наук. думка, 2006. 512 с.
15. Єресько І. Г. Формування конкурентоспроможної регіональної економіки як мета стратегічного планування комплексного розвитку регіону. *Конкуренція : вісник. Антимонопольного комітету України*. 2018. №3. С. 19-25.
16. Звіт про конкурентоспроможність України 2020: Назустріч економічному зростанню та процвітанню. Фонд «Ефективне управління», 2010. 162 с. URL: http://www.feg.org.ua/docs/Final_Ukr_2010.pdf (дата звернення 28.05.2023).
17. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 419 с.
18. Конкуренентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / Чернюк Л. Г., Клиновий Д. В., Швець П. А. та ін.; за наук. ред. Л.Г. Чернюк. К. : РВПС України НАН України, 2010. 108 с.
19. Кузьменко В. В. Економічна безпека та сталий розвиток: регіональний аспект: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. 144 с.

20. Підліснюк В. Основи сталого розвитку. Посібник. Кременчук : Вид. ПП Щербатих О.В., 2008. 124 с.
21. Подсолонко Е. А. Актуалізація компетенцій у системі управління конкурентоспроможною економікою регіонів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Нац. акад. природоохорон. та курорти, буд-ва. Сімферополь, 2009. 36 с.
22. Романюк С. Конкурентоспроможність регіонів: теоретичні і практичні підходи. *Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми: робочі матеріали до круглого столу*, 28 травня 2008. К. 2008. С. 46-48.
23. Садовенко А. П., Серета В. І., Масловська Л. Ц. Сталий розвиток суспільства: Навч. посіб. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку». К: Академія муніципального управління. 2007. 240с.
24. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону : монографія, за ред. А. І. Мокія, Т. Г. Васильціва. Львів: Ліга Прес, 2020. 488 с.
25. Фактори і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону/ наук. ред. П. Ю. Беленького. Львів : ІРД НАН України, 2005. 145 с.
26. Dijkstra L., Annoni P., Kozovska K. A New Regional Competitiveness Index: Theory, Methods and Findings. *European Union. Working Papers. A series of short papers on regional research and indicators produced by the Directorate-General for Regional Policy*. 2011. №02. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/2011_02_competitiveness. (дата звернення 30.10.2023).
27. Брикова І. В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону. *Економіка та підприємництво*. 2016. № 17. С. 61-70.
28. Лазарева Є.В, Яблонська Н.В. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону. *Регіональна економіка*. 2021. №1. С. 23-31.

29. Звіт про Конкуренентоспроможність України 2019 "Назустріч економічному зростанню і процвітанню". Фонд "Ефективне Управління". Копірайт Фонду 2019. URL: http://www.feg.org.ua/docs/Final_Ukr_2019.pdf (дата звернення 28.05.2023).

30. Артеменко В.Б. Підходи до інтегральної оцінки стійкості соціально-економічного розвитку регіонів. URL: http://eprints.kname.edu.ua/1286/1/39-44_%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення 18.08.2023).

31. Воронько-Невіднича Т.В., Василенко М.В., Лещин Д.І. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/51.pdf> (дата звернення 20.08.2023).

32. Величко В.В. Основні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності регіонів. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/1371/1302> (дата звернення 10.08.2023).

33. Андрусyak Н.О. Інтегральні методики оцінки як інструмент регулювання еколого-економічної конкурентоспроможності регіонів. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/15/14/> (дата звернення 18.08.2023).

34. Зарічна О.В. Ознаки конкурентоспроможності регіону. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/49832/1/ознаки%20конкур%20регіону%202015.pdf> (дата звернення 10.09.2023).

35. Нестеренко С.С. Методичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіону і регіональних конкурентних переваг. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2> (дата звернення 23.08.2023).

36. Кузьмін О.С., Горбаль Н.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : підручник. Львів: Компакт-ЛВ. 2005. 304 с.

37. Концепція трансформації регіональної конкурентоспроможності / В. Є. Реутов *Регіональна економіка*. 2010. № 4. С.67-76.

38. Енциклопедія сучасної України. Одеська область. URL: <https://esu.com.ua/article-75193> (дата звернення 16.07.2023).

39. Верменич Я.В. Одеська область. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл О. С. 537. 728 с.

40. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 18.07.2023).

41. Паспорт Одеської області. URL: https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/pasport-oblasty-2020_compressed.pdf (дата звернення 18.07.2023).

42. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення 10.08.2023).

43. Одеська обласна державна адміністрація. URL: <https://oda.od.gov.ua/> (дата звернення 8.06.2023).

44. Паулик А.Я. Оцінка конкурентоспроможності економіки регіону: вітчизняний та закордонний досвід. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/63-14> (дата звернення 11.05.2023).

45. Databank. Global Competitiveness Index. URL: <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/africa-development-indicators/series/GCI.INDEX.XQ> (дата звернення 18.08.2023).

46. EU Regional Competitiveness Index 2.0 2022 edition. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/regional-competitiveness_en (дата звернення 20.05.2023).

47. Methodology and principles of analysis. URL: <https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/methodo/methodology-yearbook-presentation2.pdf> (дата звернення 18.08.2023).

48. Захарченко С.В. Конкурентоспроможність регіонів України та

стратегічні аспекти її підвищення. URL: http://re.gov.ua/re201503/re201503_044_ZakharchenkoSV.pdf (дата звернення 20.07.2023).

49. Романко О.П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки. *Ефективна економіка*. 2025. № 3. С.56-63 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869> (дата звернення 18.08.2023).

50. Корецька О.В. Розвиток теорії конкуренції і сучасне розуміння конкурентоспроможності промислових підприємств. Наукові праці МАУП, 2014, вип. 43(4), с. 190–195.

51. Константинов О.О. Оцінка реалізації механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 12. С.87-86. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1009> (дата звернення 10.05.2023).

52. Назаров М.І. Конкурентоспроможність регіону: суть та властивості. *Ефективна економіка*. 2013. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438> (дата звернення 10.05.2023).

53. Панкова М.О. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/123197/23-Pankova.pdf?sequence=1> (дата звернення 18.08.2023).

54. Ковальська Л.Л. Методичні підходи до аналізу і оцінювання конкурентоспроможності регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 109-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_13 (дата звернення 11.08.2023).

55. Ладунка І.С., Братанов М.І. Дослідження факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/34.pdf (дата звернення 1.08.2023).

56. Сокол І.І., Агій Я.Ю. Конкурентоспроможність регіону як цільовий орієнтир стратегічного потенціалу соціально-економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2015. Вип. 1(45). ТЗ. С.145-151. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36597/1/КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ%20РЕГІОНУ%20ЯК%20ЦІЛЬОВИЙ.pdf> (дата звернення 18.08.2023).

57. Романко О.П. Технологія управління конкурентоспроможність регіону. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/63.pdf (дата звернення 18.08.2023).

58. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів. *Економіка та прогнозування*. 2006. № 4. С. 133–146.

59. Мельник О.Г. Формування системи бюджетування та збалансованої системи індикаторів діяльності підприємства: теоретичні засади та методичні положення (на прикладі машинобудування): монографія. Львів: Видавництво ДП «Видавничий дім «Укрпол», 2018. 240 с.

60. Цюцюра С.В. Управління інноваційними проектами модернізації підприємств енергоємних галузей: монографія. К.: Науковий світ, 2007. 225 с.

61. Костюк, Л. А. Теоретичні та методичні засади оцінки конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. (Економічні науки). 2022. Випуск 2. С. 22–30

62. Погребняк, Д. В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. *Збірник наукових праць*. 2021. Випуск 32. С. 45–51.

63. Рибницький, Д. О. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Випуск 20.9. С. 227–230.

64. Яцура, В. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємств. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. *Збірник наукових праць*. 2021. № 2. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_2/18.pdf. (дата звернення 10.09.2023).

65. Артеменко В. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 90–97.

66. Безугла В.О. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України. *Комунальне господарство міст: наук. тех збірка*. 2005. № 70. С. 53–60.

67. Гавура В.О. Інструментарій оцінки конкурентоспроможності регіонів. *Економічний форум*. 2021. № 4. С.12-16.

68. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчально-методичний посібник. Дніпропетровськ : ДУЕП, 2006. 90 с.

69. Підвисоцький В., Ткачук Р. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій: методичні матеріали. К. : Леста, 2010. 64 с.

70. Безхлібна А.П. Аналіз концептуальних особливостей існуючих методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності регіону. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (дата звернення 18.08.2023).